

Капітоненко Олександр Вікторович

аспірант кафедри регіональної політики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kapitonenko Oleksandr

Postgraduate Student of the Department of Regional Politic

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0003-2024-2149

Берданова Ольга Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри регіональної політики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Berdanova Olga

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Regional Politic

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0003-0776-1868

DOI: 10.25313/2617-572X-2025-12-11741

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ КОМПЛЕКСНОГО ПЛАНУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE FORMATION OF MECHANISMS OF COMPREHENSIVE PLANNING OF SPATIAL DEVELOPMENT OF TERRITORIES

Анотація. Вступ. Укрупнення територіальних громад в межах адміністративно-територіальної реформи в Україні обумовило перехід до комплексного просторового планування, що охоплює всю територію, а не окремі земельні ділянки чи населені пункти. Сьогодні ключовим є врахування повного спектру даних з урахуванням екологічних, інженерних, туристичних та інвестиційних факторів.

У контексті пріоритетності відновлення економіки фахова спільнота акцентує увагу на постконфліктному врядуванні через обов'язкову розробку комплексних планів просторового розвитку. Воєнна агресія спричинила руйнування цивільної та критичної інфраструктури, а також ресурсну обмеженість, що відтермінувало розробку просторових програм.

З огляду на вищезазначене, надзвичайно важливим є формування концептуальних підходів до механізмів забезпечення комплексного планування просторового розвитку територій. До таких підходів віднесено: нормативно-правовий, що регламентує правові основи; організаційно-адміністративний, який визначає структуру та функції управлінських суб'єктів; інформаційно-цифровий, що забезпечує збір, аналіз і поширення даних, трансформуючи традиційні процеси планування в адаптивні системи за допомогою передових технологій; фінансовий, спрямований на акумулювання та розподіл ресурсів; а також підхід до розробки й збалансованості планів, що сприятиме інтеграції інтересів стейкхолдерів та раціональному прийняттю публічно-управлінських рішень.

Мета. Метою дослідження є систематизація та характеристика концептуальних підходів до формування механізмів комплексного планування просторового розвитку територій.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) офіційні матеріали щодо нормативно-правового, інформаційно-цифрового, фінансового забезпечення просторового планування територій; 2) наукові розвідки, посібники, монографії, апробовані матеріали, праці українських та зарубіжних авторів у сфері просторового розвитку.

У процесі дослідження використано такі наукові методи: теоретичне та логічне узагальнення (для формулювання вступу, анотації та висновків), групування (в ході виокремлення підходів), аналіз та синтез (при вивченні й опрацюванні наукових джерел), періодизація (для виокремлення нормативно-правових актів), формалізація (розробка концептуальних

підходів до механізмів просторового розвитку), а також структурно-функціональний аналіз (для дослідження функцій забезпечення кожного підходу просторового розвитку). Такий підхід дозволяє систематизувати дослідження, підкреслюючи взаємозв'язки між правовими рамками, ресурсами та інструментами реалізації.

Результати. У науковій статті розкрито змістове наповнення концептуальних підходів до формування механізмів комплексного просторового планування. До таких підходів віднесено нормативно-правовий, інформаційно-цифровий, організаційно-адміністративний, фінансовий, а також підходи до розробки та збалансованості комплексного планування просторового розвитку територій.

З'ясовано, що нормативно-правовий підхід є основоположною складовою комплексного просторового планування, яка забезпечує правове закріплення та інституційну підтримку ефективного просторового планування в умовах сучасних викликів.

Обґрунтовано комплементарність усіх зазначених підходів. Як приклад розглянуто інформаційно-цифровий підхід. Констатовано, що лише кілька територіальних громад затвердили комплексні плани просторового розвитку, що свідчить про дефіцит сертифікованих фахівців та недостатнє ресурсне забезпечення.

Серед бар'єрів реалізації комплексного просторового планування виокремлено, по-перше, наявність надмірної кількості нормативних документів, які часто суперечать одне одному від стратегій розвитку до програм комплексного відновлення, що ускладнює стратегічне та просторове планування. По-друге, відсутність достовірних вихідних даних для його розробки та недостатність цифровізації процесів обміну інформацією між рівнями публічного управління, що тим самим гальмують залучення інвестицій та їх ефективне використання, знижуючи спроможність територіальних громад до збалансованого розвитку.

Перспективи. У подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на розробці інтегральної моделі комплексного механізму планування просторового розвитку територій. Така модель ґрунтуватиметься на комплементарному поєднанні виокремлених у даній роботі концептуальних підходів, що сприятиме подоланню наявних бар'єрів реалізації та підвищенню ефективності постконфліктного просторового планування в умовах децентралізації.

Ключові слова: місцеве самоврядування, планування, просторовий розвиток, концептуальні підходи, територія, громади.

Summary. Introduction. The consolidation of territorial communities within the framework of administrative and territorial reform in Ukraine has led to a transition to comprehensive spatial planning covering the entire territory, rather than individual land plots or settlements. Today, it is essential to take into account the full range of data, including environmental, engineering, tourism, and investment factors. In the context of the priority of economic recovery, the professional community focuses on post-conflict governance through the mandatory development of comprehensive spatial development plans. Military aggression has led to the mobilization of resources, the destruction of civilian and critical infrastructure, and resource uncertainty, which has delayed planning. In view of the above, it is extremely important to develop conceptual approaches to mechanisms for ensuring comprehensive spatial development planning. Such approaches include: regulatory and legal, which regulates the legal framework; organizational and administrative, which defines the structure and functions of management entities; information and digital, which ensures the collection, analysis, and dissemination of data, transforming traditional planning processes into adaptive systems using advanced technologies; financial, aimed at mobilizing and distributing resources; and an approach to the development and balance of plans that promotes the integration of stakeholder interests and optimal public management decisions.

Purpose. The purpose of the study is to outline conceptual approaches to the formation of mechanisms for comprehensive planning of spatial development of territories.

Materials and methods. The research materials include: 1) regulatory, informational, digital, and financial support for spatial planning of territories; 2) scientific studies, manuals, monographs, and works by Ukrainian and foreign authors in the field of spatial development.

The following scientific methods were used in the research process: theoretical and logical generalization (for formulating the introduction, abstract, and conclusions), grouping (when dividing mechanisms into groups), analysis and synthesis (when studying and processing scientific sources), periodization (for identifying regulatory and legal acts), formalization (development of conceptual approaches to spatial development mechanisms), as well as structural and functional analysis (for studying the functions of each mechanism in spatial development management).

Results. The scientific article reveals the content of conceptual approaches to the formation of mechanisms for comprehensive spatial planning. These approaches include regulatory and legal, information and digital, organisational and administrative, financial, as well as approaches to the development and balance of comprehensive spatial development planning.

It has been established that the regulatory and legal approach is a fundamental component of comprehensive spatial planning, which provides legal consolidation and institutional support for effective spatial planning in the context of modern challenges.

The complementarity of all these approaches is substantiated. The information and digital approach is considered as an example. It is noted that only a few territorial communities have approved comprehensive spatial development plans, which indicates a shortage of certified specialists and insufficient resources.

Among the barriers to the implementation of comprehensive spatial planning, the following are highlighted: firstly, the existence of an excessive number of regulatory documents, which often contradict each other, from development strategies to com-

prehensive recovery programmes, complicating strategic and spatial planning. Secondly, there is a lack of reliable source data for its development and insufficient digitisation of information exchange processes between levels of public administration, which hinders the attraction of investment and its effective use, reducing the capacity of territorial communities for balanced development.

Discussion. Further scientific research should focus on developing an integrated model of a comprehensive mechanism for spatial development planning.

Key words: local self-government, planning, spatial development, conceptual approaches, territory, communities.

Постановка проблеми. В умовах активних децентралізаційних, євроінтеграційних та цифрових трансформацій суттєво підвищується значимість проблематики, що пов'язана із спроможністю територіальних громад системно ідентифікувати пріоритети просторового розвитку та раціонально розподіляти наявні ресурси. Однак реалізація цих завдань ускладнюється чинниками зовнішніх воєнних викликів, які створюють значну динамічну невизначеність. Зокрема, зовнішня агресія та викликані нею фінансові та кадрові обмеження, екологічні проблеми, низький рівень партисипативності й значні руйнування критичної та цивільної інфраструктури зумовлюють необхідність пошуку нових, адаптивних підходів до управління територіями.

З огляду на вищезазначене, надзвичайно важливо сформулювати концептуальні підходи до механізмів забезпечення комплексного планування просторового розвитку територій (далі — КППР). На нашу думку, до них належать: нормативно-правовий підхід, що регламентує нормативно-правові основи; організаційно-адміністративний, який визначає структуру та функції управлінських суб'єктів; інформаційний, що забезпечує збір, аналітику і поширення даних; фінансовий, який передбачає акумулювання та розподіл ресурсів; цифровий, що трансформує традиційні процеси планування в адаптивні системи через передові технології; також сучасні підходи розробки і збалансування планів, що сприяє інтеграції різних інтересів стейкхолдерів і оптимальному прийняттю рішень. Розглянемо детальніше вищезазначені підходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Нормативно-правове забезпечення виконання проекту КППР територіальної громади детально розкрито у роботі Є. В. Сучкової [23], де проаналізовано ключові законодавчі акти та підзаконні норми, що регулюють етапи планування, затвердження, фінансування та моніторингу планів, з акцентом на взаємодію між органами місцевого самоврядування, державними інституціями та громадськістю. В. Борщевський, М. Чех, О. Василюк [2] висвітлюють проблематику гармонізації локальних планів з національними стратегіями, доповнюють організаційно-адміністративний аналіз моделями управління в умовах трансформацій, з прикладами адаптації структур самоврядування до воєнних викликів та децентралізаційних реформ.

Я. В. Пилипенко [12] у власному дослідженні детально описує механізми перерозподілу ресурсів,

адаптацію до дефіциту фінансування через грантові програми, державні субвенції та інструменти фіскальної стабілізації, що критично впливають на реалізацію просторових планів громад. О. Л. Польова [13] аналізує міжбюджетні відносини як інструмент розвитку територіальних громад, охоплюючи моделі вертикального та горизонтального розподілу коштів, стимули для місцевих ініціатив, проблеми бюджетних обмежень у воєнний час та рекомендації щодо оптимізації трансфертів для фінансування інфраструктурних проектів. К. М. Бліщук [1] запропоновано диверсифікувати доходи, залучення міжнародної допомоги та цифровізацію бюджетного процесу для забезпечення сталого фінансування планів розвитку.

В. А. Омеляненко та О. М. Омеляненко [10] досліджено інноваційні практики сталого розвитку з фокусом на інформаційні системи, включаючи екологічний моніторинг, бази даних для просторового аналізу та інтеграцію GIS-технологій для збору й обробки даних про ресурси громад. В. О. Степанова та Л. І. Смоленська [22] акцентують увагу на системі 3D-кадастру як цифровому інструменті, що оптимізує земельний облік, візуалізацію зонування та прогнозування ризиків, рекомендуючи законодавче закріплення для його впровадження в комплексні плани. Ю. О. Карпінський та Д. О. Кінь [9] надають практичні інструкції з використання інформаційних систем у сфері неінвестиційних грантових договорів, включаючи шаблони баз даних та цифрові платформи для обміну інформацією між органами влади та громадами.

Л. Дудич та Г. Дудич [7] систематизують методичні засади розроблення комплексного плану, описуючи етапи від збору даних і SWOT-аналізу до моделювання сценаріїв, громадських консультацій та моніторингу, з акцентом на збалансований розвиток через інтеграцію економічних, соціальних та екологічних компонентів. Посібники «Як розробити комплексний план громади» [3] та «Планування розвитку територіальних громад» [4] пропонують покрокові рекомендації з механізмів розробки, включаючи участь стейкхолдерів, сценарне прогнозування та інструменти для досягнення збалансованості, зокрема індикатори сталого розвитку.

Дребот О. І., Прядка Т. М., Комарова Н. В. акцентують увагу на «відсутності єдиної національної системи, яка б задовольняла державні та суспільні потреби і була підтримана належним соціальним» [6].

Н. К. Голош [5] досліджено організаційно-правовий механізм управління земельними ресурсами, розкриваючи структуру інститутів, нормативні

інструменти, проблеми координації рівнів влади та адміністративні процедури для ефективного земельного устрою в громадах.

Формулювання мети статті полягає у систематизації та характеристиці концептуальних підходів до формування механізмів комплексного планування просторового розвитку територій.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) офіційні матеріали щодо нормативно-правового, інформаційного, цифрового, фінансового забезпечення просторового планування територій; 2) наукові розвідки, посібники, монографії, апробовані матеріали, праці українських та зарубіжних авторів у сфері просторового розвитку.

У процесі дослідження використано такі наукові методи: теоретичне та логічне узагальнення (для формулювання вступу, анотації та висновків), групування (в ході виокремлення підходів), аналіз та синтез (при вивченні й опрацюванні наукових джерел), періодизація (для виокремлення нормативно-правових актів), формалізація (розробка концептуальних підходів до механізмів просторового розвитку), а також структурно-функціональний аналіз (для дослідження функцій забезпечення кожного підходу просторового розвитку).

Виклад основного матеріалу. У контексті даної наукової розвідки управління варто розглядати як цілеспрямований і організуючий вплив на суспільні процеси, які пов'язані із досягненням сталого просторового розвитку. Сталий просторовий розвиток територій, у свою чергу, розглядається нами як збалансування економічних, соціальних і екологічних потреб як теперішніх, так і майбутніх поколінь, що забезпечується системним процесом планування та управління земельними і іншими ресурсами.

Розглянемо детальніше концептуальні підходи до формування механізмів просторового планування територій.

І. Нормативно-правовий підхід забезпечення КППР громад є одним із базових в процесі комплексного просторового планування розвитку територій, що створює підґрунтя для формування правового механізму КППР громад. Аналіз чинного законодавства України показує наявність системного підходу, що інтегрує ключові нормативно-правові акти, зокрема закон «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 року № 2780–ХІІ [19] закладає принципи комплексності з урахуванням екологічних аспектів і культурної спадщини, формуючи фундамент для сталого розвитку. Закон про «Про архітектурну діяльність» від 20 травня 1999 року № 687-ХІV [14] спрямований на забезпечення економічної доцільності та естетичної, комфортної виразності просторового ландшафту. Зміни, внесені до цього НПА, суттєво посилили інституційну спроможність територіальних громад у сфері просторового планування [3]. Закон «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858-IV [18], спрямований на забезпе-

чення сталого розвитку земельного користування із змінами 2020 року, що розширюють повноваження громад у сфері комплексного планування земельних ресурсів, стимулюючи мобілізацію ресурсів на місцевому рівні. Закон «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 року № 3038-VI [20] надає громадам інструменти для інституційної адаптивності в просторовому плануванні, враховуючи їх інтереси.

Перспективним напрямом розвитку нормативно-правового механізму, який інтегрує екологічні стандарти у процес управління є конкретизація європейських стандартів у сфері містобудування, зокрема через імплементацію положень Закону «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 року № 2354-VIII [21], розширення цифрових інструментів моніторингу (GIS-платформи), а також посилення міжсекторного партнерства для адаптивних рішень.

17 червня 2020 року Верховна Рада України прийняла Закон № 711-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» [17]. Саме цей закон надав територіальним громадам повноваження планувати використання всієї своєї території, включно з межами та поза межами населених пунктів і започаткував розробку КППР. Зокрема, закон передбачає введення КППР як обов'язкового виду містобудівної документації, що поєднує містобудівну та землепорядкову документацію в єдиний документ, закріплення його як основи для рішень щодо землекористування в межах громади та передачу ключової відповідальності за просторове планування на рівень територіальних громад. Закон також передбачив відповідні зміни до Земельного кодексу України, Закону «Про регулювання містобудівної діяльності» та низки пов'язаних нормативних актів. КППР інтегрує десять різновидів містобудівної та землепорядкової документації [3].

Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2698-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» [16] відтерміновує обов'язковість наявності КППР для прийняття рішень у сфері просторового планування, зокрема шляхом: встановлення перехідного періоду до 2028 року; надання права громадам використовувати чинну містобудівну документацію (генеральні плани, детальні плани територій); дозволу на ухвалення рішень без КППР у воєнний та перехідний періоди. Таке рішення зумовлене дією правового режиму воєнного стану, руйнуванням документації, а також фінансовою та інституційною неспроможністю багатьох громад.

Окрім названих законів, нормативно-правова база КППР включає підзаконні акти ВРУ, постанови КМУ, стратегії, концепції, державні будівельні норми, плани та програми просторового розвитку,

поєднуючи конституційні норми та міжнародні стандарти, що забезпечує інституційну адаптивність територіальних громад через прозорі процедури участі громадськості. Таким чином, українське законодавство створює комплексну основу для збалансованого просторового розвитку на основі інтеграції містобудівних, землепорядкових та екологічних норм.

Науковці по-різному трактують проблематику стратегування розвитку громад. В. Борщевський, М. Чех, О. Василюк [2] відзначають її двобічність: громади потребують якісних стратегій, але бракує фінансових, кадрових і часових ресурсів. Серед інституційних трансформацій у правовій сфері називають зміну законів, НПА, стратегій, програм, угод, процедур, регламентів та критеріїв оцінювання, що трансформує нормативно-правове поле.

Фахова спільнота особливу увагу привертає до специфіки окупованих, прифронтових і тилових територій, яка ускладнює планування. Хоча вимоги до КППР відтерміновані до 2028 року, механізми їх формування варто розробляти з урахуванням поділу громад за їх функціональними типами, зокрема йдеться про території, що потребують відновлення після руйнувань; сільські та гірські території; центри регіонального зростання; території техногенних катастроф тощо. Такий підхід забезпечить чіткі часові рамки, системність і адаптивність стратегій розвитку громад у різних умовах [15; 25].

Таким чином, нормативно-правовий механізм виступає основною складовою КППР, що забезпечує правове закріплення та інституційну підтримку ефективного просторового планування в умовах сучасних викликів. Його подальший розвиток сприятиме підвищенню ресурсної мобілізації та інноваційності управлінських практик, що позитивно вплине на стійкість і адаптивність територіальних громад у процесах повоєнного відновлення.

II. Другий підхід, інформаційно-цифровий охоплює набір цифрових інструментів для збору, аналізу та поширення даних, що забезпечує обґрунтованість прийняття публічно-управлінських рішень, підвищення цифрової компетентності громад та координацію їхніх дій. Станом на вересень 2025 року до Містобудівного кадастру підключено 83% територіальних громад України; внесено 1703 генеральні плани та 2580 детальних планів територій [11].

Як приклад розглянемо м. Тернопіль та м. Коростень, очільники якого активно просувають цифрові досягнення регіону. Завдяки консалтинговій компанії Magneticonemt розроблено низку інструментів: інтерактивну карту управління комунальною власністю, інтерактивну туристичну карту, медичну геоінформаційну систему регіональну систему Містобудівного кадастру Тернопільської області. Також було створено адресний реєстр Коростенської міської територіальної громади Житомирської області [24].

Масштабування геоінформаційних систем сприяє комплексному плануванню та моніторингу, що є

критично важливим для сталого розвитку та посилення абсорбційної спроможності громад. Таким чином, інтеграція цих елементів формує комплексний підхід до підвищення абсорбційної спроможності територіальних громад у сучасних умовах.

В. А. Омеляненко та О. М. Омеляненко дослідили інноваційні практики сталого розвитку, наголосивши на важливості управління даними на локальному рівні, зокрема через програму data-driven decision making для прийняття публічно-управлінських рішень. Серед інструментів автори зазначають GIS та CRM-системи. Функціонування CRM-систем в органах місцевого самоврядування генерує значні обсяги даних, які є основою для аналітичних висновків та раціональних управлінських рішень. Поєднання CRM з геоінформаційними системами дозволяє виявляти диспропорції в розподілі скарг і проблем між районами міста, оптимізувати перерозподіл кадрів та ресурсів від менш навантажених зон до проблемних, забезпечуючи ефективніше використання активів для задоволення муніципальних потреб. Цей підхід посилює адаптивність планування в умовах обмежених ресурсів [10].

Досвід Остерської територіальної громади Чернігівської області ілюструє трансформацію цифрових технологій у практичний механізм відновлення: електронізація документації прискорила зонування та інвестиційні проєкти. Цей приклад підкреслює перехід від традиційних паперових носіїв до гібридних цифрових систем, що підвищують адаптивність планування в постконфліктних умовах. Інтеграція Містобудівного кадастру з локальними базами даних вказує на наявність потенціалу для масштабування на національний рівень [11].

З міркувань національної безпеки під час воєнного стану певні дані не відображаються публічно, зберігаючи баланс між прозорістю та захистом [3].

Отже, інтеграція зазначених платформ оптимізує інституційну адаптивність, створюючи умови для інклюзивного діалогу та ефективного моніторингу ризиків. Такий підхід значно посилює абсорбційну спроможність громад, формуючи базу для сталого планування з акцентом на прозорість та міжсекторну співпрацю.

Третій підхід стосується розроблення КППР та охоплює етапи від формування робочої групи до затвердження з громадським обговоренням, регламентовані Постановою «Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації» КМУ від 1 вересня 2021 року № 926. Наразі у відкритому доступі є посібники, що розроблені фаховою спільнотою для оптимізації процесу розробки комплексного плану [3].

На думку Г. Дудич та Л. Дудич КППР територій громади визначає раціональне використання території з урахуванням державних, громадських і приватних інтересів, встановлює обмеження та планувальні рішення, що сприяють ефективній

організації простору і проходять громадське обговорення [7].

За офіційними даними, лише дві об'єднані територіальні громади затвердили КППР, що свідчить про наявність дефіциту сертифікованих фахівців та ресурсного забезпечення. Аналіз тенденцій розвитку демонструє зростання кількості громад, які розпочали процес розробки таких планів, що свідчить про підвищення інтересу до фахової участі у просторовому плануванні. Водночас інтенсивність залучення геодезистів, архітекторів та землепорядників залишається недостатньою через існуючі регуляторні та ресурсні бар'єри.

Четвертий підхід збалансованого просторового планування розвитку територіальної громади виступає як інтегративна система координації інтересів влади, бізнесу та суспільства, спрямована на забезпечення гармонійного просторового розвитку з урахуванням соціальних, екологічних та економічних факторів. Він передбачає формування пріоритетів розвитку, застосування сценарного прогнозування наслідків діяльності та впровадження адаптивних управлінських рішень, що забезпечує довгострокову стабільність і стійкість громади.

Значною складовою цієї системи є ієрархія документів просторового планування, що включає обов'язкові та рекомендовані плани, які разом формують комплексне управління розвитком територій. Крім того, збалансований комплексний підхід охоплює житлову, транспортну та комунальну інфраструктуру, посилюючи при цьому мобілізацію локальних ресурсів та соціального капіталу через партисипативні методи планування.

Водночас, необхідно враховувати існування викликів, що ускладнюють впровадження цього підходу. Зокрема, надмірна кількість і суперечливість планувальних документів — від стратегій розвитку до програм комплексного відновлення — створюють труднощі в стратегічному та просторовому плануванні. Відсутність достовірних вихідних даних та недостатня цифровізація процесів обміну інформацією між рівнями публічного управління гальмують залучення інвестицій і їхнє ефективне використання, що знижує спроможність територіальних громад до збалансованого розвитку [8].

Польський досвід демонструє успішну співпрацю з громадськими організаціями як важливий чинник згуртованості. Українська реальність, ураховуючи воєнні виклики, вимагає підтримки та розвитку мереж самоорганізації, які сприяють подоланню бар'єрів для вразливих груп населення та підвищенню соціальної згуртованості в громадах.

Таким чином, підхід збалансованого просторового планування відноситься до інструментів інтеграції інтересів і ресурсів для досягнення сталого, адаптивного та гармонійного розвитку територіальних громад в умовах сучасних соціальних, економічних та екологічних викликів.

П'ятий підхід — організаційно-адміністративний являє собою циклічний процес, спрямований на реалізацію стратегічних цілей просторового розвитку територіальних громад через інтеграцію різних управлінських суб'єктів. В межах цього підходу формується ефективна управлінська структура органів місцевого самоврядування, яка забезпечує міжвідомчу взаємодію, партисипативність та активне залучення стейкхолдерів у процес ухвалення рішень, що є основою інституційної адаптивності.

Аналіз практики українських громад свідчить, що інституційна адаптивність проявляється через формування мереж для розв'язання локальних проблем, зокрема шляхом покращення комунікації між владою та мешканцями та децентралізації надання послуг, суттєво підвищуючи тим самим спроможність громад до стійкості в умовах інституційних змін та євроінтеграційних викликів [27].

Шостий підхід — фінансовий. До розробки КППР територіальної громади інтегрує інструменти залучення ресурсів для планування, впровадження та моніторингу КППР, забезпечуючи ефективне ресурсне акумулювання громад через прозорий розподіл та контроль фінансів. Цей підхід передбачає сталий фінансовий супровід усіх етапів процесу — від розробки до реалізації та оцінки, з використанням державних бюджетів, донорських грантів, конкурсного фінансування та приватних інвестицій. Такий підхід враховує специфіку потреб громад та зовнішні фінансові потоки, що є необхідною умовою для втілення стратегічних ініціатив у практичному вимірі.

Повномасштабна війна демонструє здатність місцевого самоврядування ефективно протистояти викликам, зокрема у фінансовій сфері. Реформа децентралізації сприяла наданню місцевим органам автономних і достатніх фінансових ресурсів, які стали ключовими в умовах війни [12].

Інституційна взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з Європейським банком реконструкції та розвитку, є одним з ключових факторів у забезпеченні ресурсної підтримки. Підсилення міжсекторального партнерства й активна участь у спільних ініціативах з міжнародними донорами створюють додаткові можливості для сталого розвитку територіальних громад. Як показує кейс Ірпінської громади, така співпраця забезпечила ефективне залучення коштів на транспортні та екологічні проекти, сприяла оптимізації розподілу ресурсів і відновленню більш як 50% пошкодженої інфраструктури протягом року, що підкреслює важливість підвищення управлінських навичок та потенціалу місцевих органів влади [8].

Таким чином, фінансовий підхід виступає значущим елементом КППР, інтегруючи ресурси, інституційні трансформації та стратегічне управління для забезпечення сталого розвитку українських територіальних громад із врахуванням викликів післявоєнного відновлення.

Резюмуючи вище поданий матеріал, варто зазначити, що всі підходи є комплементарними по відношенню один до одного. В якості прикладу розглянемо інформаційно-цифровий, що посилює ефективність правового (електронний документообіг), організаційно-адміністративного (цифрові дашборди для координації), фінансового (фінтех-інструменти для грантів) та механізмів розробки планів (AI-підтримка стратегічного планування). У контексті євроінтеграції він відповідає принципам цифрової Європи (Digital Europe Programme), забезпечуючи інтероперабельність з державними реєстрами (ДержГеоКадастр, Єдиний державний реєстр). Такий підхід робить модель стійкою до воєнних викликів, сприяючи швидкому відновленню громад через data-driven рішення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сформовано концептуальні підходи до механізмів забезпечення КППР територій, які за своїм змістовним наповненням є комплементарними. До числа підходів, які вважаються фун-

даментальними для забезпечення ефективності просторового планування належать: нормативно-правовий підхід, що регламентує нормативно-правові основи; організаційно-адміністративний підхід, який визначає структуру та функції управлінських суб'єктів; інформаційно-цифровий, що забезпечує збір, аналітику і поширення даних; фінансовий, який передбачає акумулювання та розподіл ресурсів; також механізм розробки і збалансування планів, що сприяє інтеграції різних інтересів стейкхолдерів і оптимальному прийняттю рішень. Комплексний підхід до формування механізмів просторового планування є надзвичайно важливим для подолання поточних викликів і забезпечення сталого розвитку територій в умовах сучасної української реальності.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на комунікативному підході КППР як пріоритетному напрямку, а також розробити модель комплексного механізму просторового розвитку в умовах повоєнного відновлення.

Література

1. Бліщук К. М. Управління місцевими фінансами в умовах воєнного часу: проблеми та можливості для їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-67>
2. Борщевський В., Чех М., Василюк О. Управління територіальними громадами в умовах інституційних трансформацій: український контекст: навчальний посібник. Львів, 2025. 124 с.
3. В Україні запрацював Геопортал Містобудівного кадастру на державному рівні. URL: <https://kadastr.gov.ua/news-page/3701793342036641674> (дата звернення: 13.12.2025).
4. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. *Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування*. Асоціація міст України. К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
5. Голош Н. К. Управління земельними ресурсами як гарантія розвитку територіальних громад. *Ефективність державного управління*. 2022. Вип. 1–2. С. 29–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2022_1-2_6 (дата звернення: 13.12.2025).
6. Дребот О. І., Прядка Т. М., Комарова Н. В. Методологія інституціонального регулювання комплексним розвитком земельного устрою та оцінка його ефективності. *Збалансоване природокористування*. 2024. № 2. URL: <https://journals.urau.ua/bnusing/article/view/309915> (дата звернення: 02.12.2025).
7. Дудич Г., Дудич Л. Методичні засади розроблення комплексного плану просторового розвитку територій територіальної громади. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Серія Архітектура та будівництво*. 2023. № 24. С. 204–208. DOI: <https://doi.org/10.31734/architecture2023.24.204>
8. Експертна оцінка фінансової спроможності громад у розрізі областей за 9 місяців 2025 року. URL: <https://decentralization.ua/news/20215> (дата звернення: 13.12.2025).
9. Методичні рекомендації щодо діяльності органів місцевого самоврядування у сфері НІГД : практичний посібник / Ю. О. Карпінський, Д. О. Кінь. Київ : О-75 КНУБА, 2023. 276 с.
10. Омеляненко В., Омеляненко О., Кравченко Ю. Використання інновацій в сфері даних в контексті сталого розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-42>
11. Офіційний сайт Остерської громади. Остерська громада: як цифровізація містобудівної документації змінює підхід до планування територій. URL: <https://kadastr.gov.ua/news-page/3739543114784704483> (дата звернення: 13.12.2025).
12. Пилипенко Я. В. Формування та виконання місцевих бюджетів в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. (54). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-46>
13. Польова О. Л. Міжбюджетні відносини як інструмент механізму розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-37>
14. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20 травня 1999р. № 687-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення: 14.12.2025).

15. Про визначення переліку функціональних типів територій та вимог до показників для віднесення територій до різних функціональних типів : Постанова від 19 листопада 2025 року № 1493. *КМУ*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-vyznachennia-pereliku-funktsionalnykh-typiv-terytorii-ta-vymoh-do-pokaznykiv-dlia-s1493191125> (дата звернення: 13.12.2025).
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель : Постанова 19 жовтня 2022 року № 2698-IX / КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-20> (дата звернення: 13.12.2025).
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель : Закон України від 17 червня 2020 року № 711-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> (дата звернення: 14.12.2025).
18. Про землеустрій : Закон України від 22 травня 2003 року № 858-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text> (дата звернення: 14.12.2025).
19. Про основи містобудування : Закон України від 16 листопада 1992 року № 2780-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 13.12.2025).
20. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 13.12.2025).
21. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20 березня 2018 року № 2354-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2354-19> (дата звернення: 14.12.2025).
22. Степанова В. О. та Смоленська Л. І. Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування: міжнародна науково-практична конференція (м. Одеса, 15–16 червня 2022 р.).
23. Сучкова Є. В. Нормативно-правове забезпечення виконання проекту комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади. *Тези 74-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів*. (Полтава, 25 квіт. — 21 трав. 2022 р.). С. 50–51.
24. ТОВ «МагнетікВан Муніципальні Технології». URL: <https://magneticonemt.com/> (дата звернення: 13.12.2025).
25. Уряд затвердив перелік та вимоги до показників для визначення функціональних типів територій: що це означає для громад. URL: <https://decentralization.ua/news/20213> (дата звернення: 13.12.2025).
26. Як розробити комплексний план громади. (2022). Посібник для професіоналів. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/818/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2.pdf (дата звернення: 13.12.2025).
27. Як це працює? Історії успіху вирішення проблем розвитку в об'єднаних територіальних громадах. Збірник матеріалів: А. С. Крушник, В. В. Кіщенко. Під редакцією Златіної. Кропивницький. 2018. 32 с. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/294/how.pdf> (дата звернення: 13.12.2025).

References

1. Blishchuk, K. M. (2022). Upravlinnia mistsevymy finansamy v umovakh voiennoho chasu: problemy ta mozhlyvosti dlia yikh vyrishennia. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-67> [in Ukrainian].
2. Borshchevskiy, V., & Chekh M., & Vasylytsia O. (2025). Upravlinnia terytorialnymy hromadamy v umovakh instytutsiinykh transformatsii: ukrainskyi kontekst [Management of territorial communities in conditions of institutional transformation: the Ukrainian context]: *navchalnyi posibnyk*. Lviv, 2025. 124 p. [in Ukrainian].
3. V Ukraini zapratsiuvav Heoportall Mistobudivnoho kadastru na derzhavnomu rivni. Retrieved from <https://kadastr.gov.ua/news-page/3701793342036641674> [in Ukrainian].
4. Vasylychenko, H., Parasiuk, I., & Yeremenko, N. (2015). Planuvannya rozvytku terytorialnykh hromad [Planning the development of local communities]. Kyiv: TOV "VI EN EY [in Ukrainian].
5. Holosh, N. K. (2022) Upravlinnia zemelnymy resursamy yak harantiia rozvytku terytorialnykh hromad. [Land resource management as a guarantee of territorial community development]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. Vyp. 1–2. Pp. № 29–34. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2022_1-2_6 [in Ukrainian].
6. Drobot, O. I., Priadka, T. M., Komarova, N. V. (2024). Metodolohiia instytutsionalnoho rehuliuвання kompleksnym rozvytkom zemelnogo ustroiu ta otsinka yoho efektyvnosti [Methodology of institutional regulation of comprehensive land management development and assessment of its effectiveness]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannya*. № 2. <https://doi.org/10.33730/2310-4678.2.2024.309915> [in Ukrainian].
7. Dudych, H., Dudych, L. (2023). Metodychni zasady rozroblennia kompleksnoho planu prostorovoho rozvytku terytorii terytorialnoi hromady [Methodological principles for developing a comprehensive spatial development plan for local communities]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu pryrodokorystuvannya. Serii Arkhitektura ta budivnytstvo*. № 24. Pp. 204–208. <https://doi.org/10.31734/architecture2023.24.204> [in Ukrainian].
8. Ekspertna otsinka finansovoi spromozhnosti hromad u rozrizi oblastei za 9 misiatsiv 2025 roku. Retrieved from <https://decentralization.ua/news/20215> [in Ukrainian].

9. Karpinskyi, Yu. O. Kin, D. O. (2023). *Metodychni rekomendatsii shchodo diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia u sferi NIHD: praktychnyi posibnyk*. Kyiv: O-75 KNUBA. 276 p. [in Ukrainian].
10. Omelianenko, V., Omelianenko, O., & Kravchenko, Yu. (2023). *Vykorystannia innovatsii v sferi danykh v konteksti staloho rozvytku terytorialnykh hromad* [Using data innovation for sustainable development in local communities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-42> [in Ukrainian].
11. Ofitsiyni sait Osterskoi hromady. Retrieved from <https://kadastr.gov.ua/news-page/3739543114784704483> [in Ukrainian].
12. Pylypenko, Ya. V. (2023). *Formuvannia ta vykonannia mistsevykh biudzhetyv v umovakh viiny* [Formation and execution of local budgets in wartime conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 54. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-46> [in Ukrainian].
13. Polova, O. L. (2023). *Mizhbiudzhetni vidnosyny yak instrument mekhanizmu rozvytku terytorialnykh hromad*. *Ekonomika ta suspilstvo*. 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-37> [in Ukrainian].
14. Zakon Ukrainy "Pro arkhitekturnu diialnist" [The Law of Ukraine "On Architectural Activity"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> [in Ukrainian].
15. Postanova KMU "Pro vyznachennia pereliku funktsionalnykh typiv terytorii ta vymoh do pokaznykiv dlia vidnesennia terytorii do riznykh funktsionalnykh typiv". Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vyznachennia-pereliku-funktsionalnykh-typiv-terytorii-ta-vymoh-do-pokaznykiv-dlia-s1493191125> [in Ukrainian].
16. Postanova KMU "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vidnovlennia systemy oformlennia prav orendy zemelnykh dilianok silskohospodarskoho pryznachennia ta udoskonalennia zakonodavstva shchodo okhorony zemel" (n.d.). Postanova.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-20> [in Ukrainian].
17. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo planuvannia vykorystannia zemel" [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Land Use Planning]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> [in Ukrainian].
18. Zakon Ukrainy "Pro zemleustrii" [The law of Ukraine "The Land Management Act"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text> [in Ukrainian].
19. Zakon Ukrainy "Pro osnovy mistobuduvannia" [On the fundamentals of urban planning]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> [in Ukrainian].
20. Zakon Ukrainy "Pro rehuliuвання mistobudivnoi diialnosti". [On the regulation of urban development activities]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> [in Ukrainian].
21. Zakon Ukrainy "Pro stratehichnu ekolohichnu otsinku" [About strategic environmental assessment]: (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2354-19> (дата звернення: 14.12.2025) [5].
22. Stepanova, V. O., Smolenska, L. I. *Suchasni tendentsii rozvytku heodezii, zemleustroi ta pryrodokorystuvannia* [Current trends in the development of geodesy, land management, and natural resource use]. *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia* (m. Odesa, 15–16 chervnia 2022 r.) [in Ukrainian].
23. Suchkova, Ye. V. (2022). *Normatyvno-pravove zabezpechennia vykonannia proektu kompleksnogo planu prostorovoho rozvytku terytorii terytorialnoi hromady*. [Regulatory and legal support for the implementation of the comprehensive spatial development plan for the territorial community]. *Tezy 74-yi naukovi konferentsii profesoriv, vykladachiv, naukovykh pratsivnykiv, aspirantiv ta studentiv*. (pp 50–51). Poltava: Poltavska politehnika imeni Yuriia Kondratiuka.
24. TOV "MahnetikVan Munitsypalni Tekhnologii". Retrieved from <https://magneticonemt.com/> [in Ukrainian].
25. Uriad zatverdyv perelik ta vymohy do pokaznykiv dlia vyznachennia funktsionalnykh typiv terytorii: shcho tse oznachaie dlia hromad. Retrieved from <https://decentralization.ua/news/20213> [in Ukrainian].
26. *Iak rozrobyty kompleksnyi plan hromady*. (2022). [How to develop a comprehensive community plan]. *Posibnyk dlia profesionaliv*. Retrieved from https://decentralization.ua/uploads/library/file/818/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2.pdf [in Ukrainian].
27. *Yak tse pratsiuie? Istoriia uspikhu vyrishennia problem rozvytku v obiednanykh terytorialnykh hromadakh* [How does it work? Success stories of solving development problems in amalgamated territorial communities]. 2018. 32 p. Retrieved from <https://decentralization.ua/uploads/library/file/294/how.pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.12.2025